

La formació sobre les competències bàsiques a través dels Projectes d'Innovació Pedagògica

La formación sobre las competencias básicas a través de los Proyectos de Innovación Pedagógica

Training basic competences through pedagogically innovative projects

Alexandra Herts, aherts@dginnova.caib.es

Servei de Formació Permanent del Professorat.

Conselleria d'Educació i Cultura.

Govern de les Illes Balears.

*...Un nou referent curricular? Les competències bàsiques? Enfocament competencial?
Metodologies que afavoreixen les competències? Rúbriques?*

Però... i tot això... per què?

I quina repercusió tendran aquests nous canvis per a la nostra feina? A nivell de centre? A nivell d'aula?

Més papers per emplenar?

... i tot això a més a més d'allò que ja feim...??

Resum

S'exposa l'experiència d'aplicació dels Projectes d'Innovació Pedagògica (PIP), desenvolupada des del Servei de Formació del Professorat. Els objectius d'aquesta experiència pretenen facilitar espais per a la reflexió i l'actualització dels equips docents mitjançant l'aplicació de les competències bàsiques als centres educatius. Es desenvolupa el procés de creació i planificació dels grups coordinador i base del projecte; així com també, el procés d'intervenció per part dels assessors. Seguidament, es comenta la informació que pot trobar-se al lloc web sobre competències bàsiques www.cbib.caib.es, creat des del Servei d'Ordenació Educativa. Es conclou que és essencial crear espais per a la reflexió conjunta en els que el docent pugui expressar-se i construir bases sòlides sobre les quals introduir elements innovadors.

Paraules clau

Competències bàsiques, formació del professorat, innovació pedagògica, treball en equip.

Resumen

Se expone la experiencia de aplicación de los Proyectos de Innovación Pedagógica (PIP), desarrollada desde el Servicio de Formación del Profesorado. Los objetivos de esta experiencia pretenden facilitar espacios para la reflexión y la actualización de los equipos docentes mediante la aplicación de las competencias básicas en los centros educativos. Se desarrolla el proceso de creación y planificación de los grupos coordinador y base del proyecto, así como también, el proceso de intervención por parte de los asesores. Seguidamente, se comenta la información que se en-

cuentra en el sitio web sobre competencias básicas www.cbib.caib.es, creado desde el Servicio de Ordenación Educativa. Se concluye que es esencial crear espacios para la reflexión conjunta en los que el docente pueda expresarse y construir bases sólidas sobre las que introducir elementos innovadores.

Palabras clave

Competencias básicas, formación del profesorado, innovación pedagógica, trabajo en equipo.

Abstract

This paper describes the experience of putting into practice the Pedagogically Innovation Projects (PIP) devised by the Teacher Training Service. The objecti-

ves of this experience were to provide spaces for reflection and update teaching teams by applying basic competences in schools. It describes the creation and planning process of the coordinating groups and the basis of the project, as well as the counsellors' intervention process. The paper goes on to discuss the information on basic competences found on the website www.cbib.caib.es, created by the Education Management Service. It concludes that it is essential to create spaces for joint reflection in which teachers can express themselves and build a solid foundation on which to introduce innovative elements.

Keywords

Basic competences, teacher training, pedagogical innovation, teamwork.

1. INTRODUCCIÓ

Quantes preguntes i inquietuds sorgiren quan ens presentaren aquest nou component curricular: les competències bàsiques. Per una banda ens explicaren que el procés de **construcció d'Europa**, l'establiment d'**objectius estratègics comuns**, els **estudis** realitzats per l'**OCDE** (*Organización para la Cooperación y el Desarrollo Económicos*) i els resultats de les **avaluacions PISA, TIMSS i PIRLS**, hi tenien molt a veure. Tot i conèixer les conclusions i decisions a les quals arribaren (... *capacitat de créixer econòmicament de manera sostenible amb més i millor ocupació i una cohesió social més gran*)¹, un ho veu i ho sent amb certa distància, i no acaba d'assimilar-ho del tot. Però, sí tenim més aprop la **societat** en la qual estam immersos, i veiem que des de fa ja unes dècades la nostra realitat es veu sacsejada per tot un seguit de **canvis constants** a nivell social (convivència amb cultures diferents, estructures familiars diverses...), a nivell econòmic (crisi...), tecnològic (irrupció de noves eines que posen el coneixement a l'abast de tothom, actualització a un ritme vertiginós...), demogràfic, laboral, etc.

Familiaritzats amb aquests elements més propers comencen a aparèixer alguns interrogants sobre les nos-

tres intervencions educatives: estam realment preparant els infants per a un **món divers, dinàmic, globalitzat i poc estable**? A la gran majoria de nosaltres ens formaren per a una vida estable i segura (mateix lloc de feina, mateixa parella sentimental, mateix lloc per viure, etc.) però, avui en dia això ha canviat i aquest fet repercuteix, sens dubte, en l'àmbit educatiu. I, és sota aquesta visió on l'**adquisició** de les **competències bàsiques** té un paper rellevant: representen una **oportunitat** per oferir un ampli ventall d'experiències útils per als infants a través de les quals poden **posar en pràctica** els seus **sabers**, adquirir seguretat i saber afrontar i viure les diferències amb creativitat, en un entorn de col·laboració i construcció conjunta.

Tot i que hi ha aspectes que sobrepassen l'àmbit escolar, allò que sí està en les nostres mans -i és on hem de concentrar les nostres actuacions-, és en **oferir experiències educatives útils per a la vida en societat i orientades al desenvolupament de totes les capacitats possibles**.

Així doncs, i tenint aquesta idea molt present, hem de recordar que les **actuacions formatives centrades principalment en la transmissió i la reproducció aïllada de continguts curriculars i deslligades de la**

1. Consell europeu de Lisboa de l'any 2000.

pràctica real suposen un **entrebanc per treballar des d'un enfocament competencial**. Una persona és competent quan té la capacitat de posar en pràctica els coneixements necessaris, és a dir de transferir els aprenentatges adquirits per resoldre un problema de forma satisfactòria. Si miram els nostres centres, els seus projectes educatius, les nostres intervencions educatives ..., ens hauríem de plantejar...

... hi ha diferències entre allò que volem i allò que fem per aconseguir-ho?

... quant de temps dedicam a la transmissió de sabers?

... tenen els infants l'oportunitat de posar els coneixements assolits en pràctica en contextos reals?

... els aprenentatges dels nostres infants, serveixen per resoldre situacions del seu dia a dia?

... quin tipus d'avaluació fem: també d'aplicació dels coneixements adquirits en situacions concretes o únicament contestant qüestionaris on els infants reproduïxien allò après?

La transmissió d'uns continguts no suposen cap garantia per a la seva aplicació.

... i reflexionar sobre...

... quins coneixements apresos en la nostra època escolar han estat útils per a la nostra vida? Com els aprenguérem?

... com vivim tots els canvis actuals? Quina és la nostra actitud: oberta, receptiva, tancada, insegura...?

... com actualitzam els nostres coneixements? Quin procés seguim per transferir els nous aprenentatges al nostre àmbit educatiu? Ho fem tot sols o a partir d'una reflexió i construcció conjunta amb la resta de docents?

Davant la urgència de **donar resposta a les necessitats actuals** que es plantegen, i que sorgeixen tant des de l'**entorn social** com de l'**administració educativa**, i amb això **facilitar espais per a la reflexió i l'actualització dels equips docents**, el Servei de formació del professorat en el seu Pla quadriennal de formació (2008-2012), marc de referència per a l'elaboració i el desenvolupament dels programes de formació del propi Servei de formació del professorat i dels Centres

de Professorat (CEP) per a quatre cursos escolars, posà en marxa diversos tipus de projectes experimentals. Un d'ells foren els **Projectes d'Innovació Pedagògica (PIP)** a través dels quals els centres podien adequar les demandes formatives a les seves necessitats reals, rebre suport i acompanyament amb assessorament extern i construir conjuntament noves vies de coneixement. Aquests projectes tenen una durada de 2-3 cursos escolars i van estretament lligats a les fases que intervenen en tot procés de canvi: iniciació, implementació i institucionalització. La durada implica un compromís per treballar en profunditat allò que es pretén aconseguir.

La inclusió del nou referent curricular feu que el Servei de formació del professorat en col·laboració amb el Servei d'ordenació apostassin fermament per oferir als centres educatius l'oportunitat de treballar sobre un marc comú a més de familiaritzar-se amb tot el que comporta la incorporació de les competències bàsiques als centres educatius. Fou així com, el curs **2009-2010**, es presentà la **convocatòria de PIP sobre CB als centres públics de les Illes**.

Durant el curs 09/10 foren 96 els centres participants, dels quals 75 eren d'educació primària i 21 d'educació secundària. 63 corresponien a l'illa de Mallorca, 16 a Eivissa, 15 a Menorca i 2 a Formentera. A través d'aquests projectes s'implicaren, aproximadament uns 3.000 docents.

Tot i que el compromís mínim de participació del centre era de dos cursos escolars, el segon curs i davant la implementació del programa Xarxipèlag 2.0 com també la inestabilitat d'algunes plantilles ha fet que es reduís el nombre de PIP sobre CB. Actualment segueixen rebent formació 75 centres, dels quals 61 són CEIP i 14 IES.

2. COM S'ORGANITZÀ EL TREBALL AMB LA XARXA D'ASSESSORS I ELS CENTRES PARTICIPANTS?

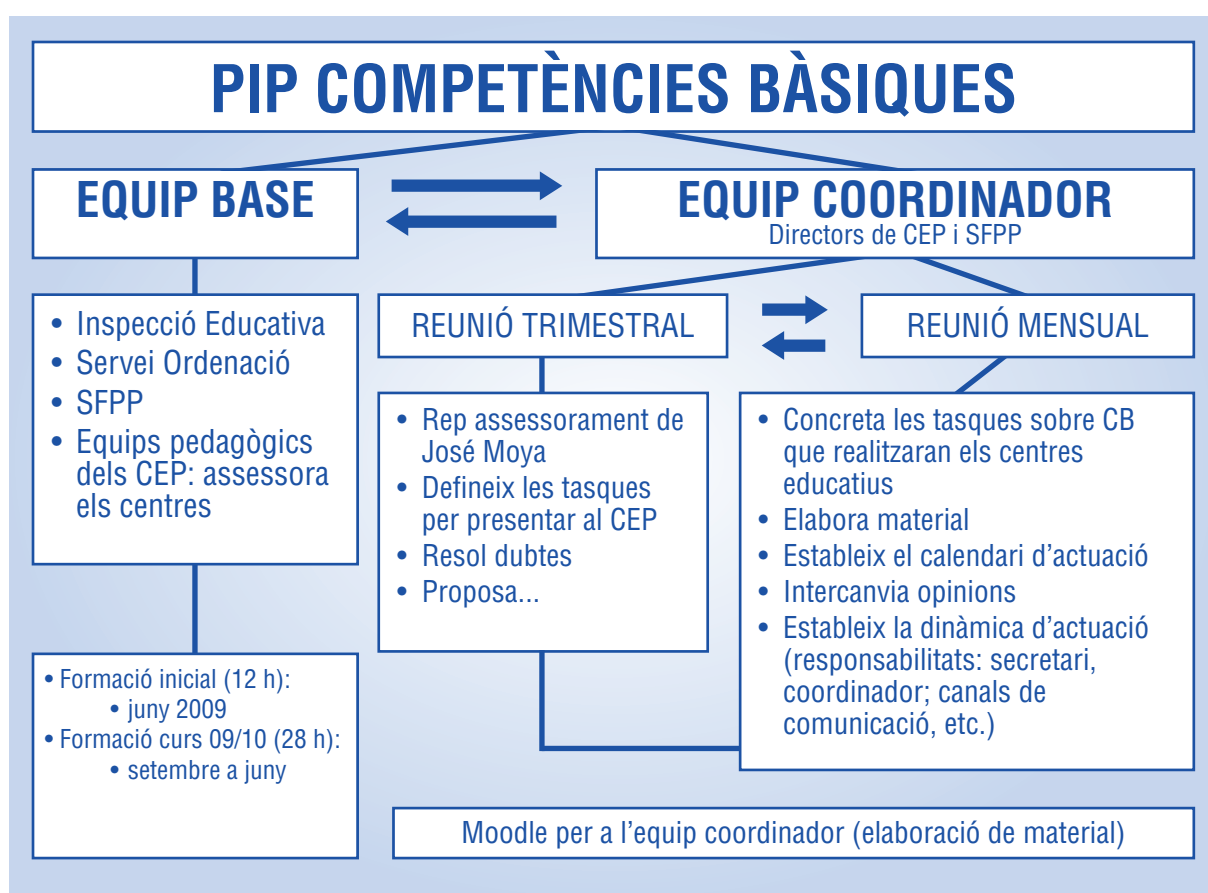
L'assessorament esdevé una peça clau a l'hora d'orientar o guiar qualsevol procés de reflexió i de canvi que es vulgui implementar en el centre educatiu. La idea de poder comptar amb algú ajuda a obrir nous camins que a llarg termini han de permetre sistematitzar processos de millora i evitar dependre de decisions externes per avançar i fer ús de l'autonomia de centre.

En el primer any de PIP sobre CB i per poder acompanyar i guiar els centres en la implementació i la institucionalització de la innovació educativa, el SFPP establí una formació prèvia per a l'equip d'assessors de les illes.

Durant aquest curs, la xarxa d'assessors fou instruïda principalment pel professor José Moya, doctor en Ciències de l'Educació i, molt puntualment, per Florencio Luengo, assessor en innovació educativa i coordinador general del projecte Atlántida. Ambdós són membres del grup *Atlántida: educación y cultura democráticas*.

experiències, coordinar actuacions i reflexionar sobre l'aplicació de les propostes formatives als centres.

Al mateix temps es formà un **Equip Base**, que abastava tota la xarxa d'assessors de les illes, els directors dels CEP, membres del Servei d'Ordenació Educativa i membres d'Inspecció Educativa. Aquest grup es trobà en 9 ocasions per formar-se en els objectius previstos - formar un equip de formació de formadors en competències bàsiques per intervenir als centres educatius i oferir un espai de reflexió sobre com integrar les competències bàsiques al centres educatius-. Els continguts que es varen treballar en cadascuna de les

Quadre 1: Estructures de coordinació.

Com podeu veure al quadre anterior, es creà un **Equip Coordinador**, format pels 6 directors/es dels Centres de Professorat (CEP) i un Assessor Tècnic Docent (ATD) del Servei de Formació del Professorat, que actuà com a coordinador del grup i com a enllaç amb l'administració educativa. Aquest equip es reüní mensualment per tal de compartir material, intercanviar

sessions corresponien a les tasques que més endavant s'havien de dur a terme amb els equips docents, participants en un PIP sobre CB.

Després d'aquesta formació, cada **equip pedagògic del CEP** s'organitzava per planificar, debatre, **disseminar estratègies d'intervenció i elaborar documen-**

tació adient per als processos d'assessorament. Tot i la gran quantitat de temps que dedicaren per planificar les seves intervencions, tant de forma col·lectiva com a nivell individual, el treball en equip va ser un dels èxits més destacables en relació a aquesta formació. En aquest cas cal fer un incís i valorar molt positivament l'esforç realitzat pels formadors com a **assessors de procés** i no exclusivament com a gestors de la formació, intentant crear situacions d'aprenentatge on els propis docents eren els protagonistes de l'activitat formativa, on s'han creat espais per reflexionar sobre les seves experiències i per definir els camins a seguir, tot potenciant les seves capacitats de generar pensament pedagògic i per tant d'incloure canvis per millorar la situació educativa que inicialment els preocupava.

Alguns equips basaren la seva **intervenció assessora** en la **pràctica reflexiva** dels docents. Metodologia que com diu Olga Esteve (2009), ajuda a la persona en formació a construir coneixement nou a partir del

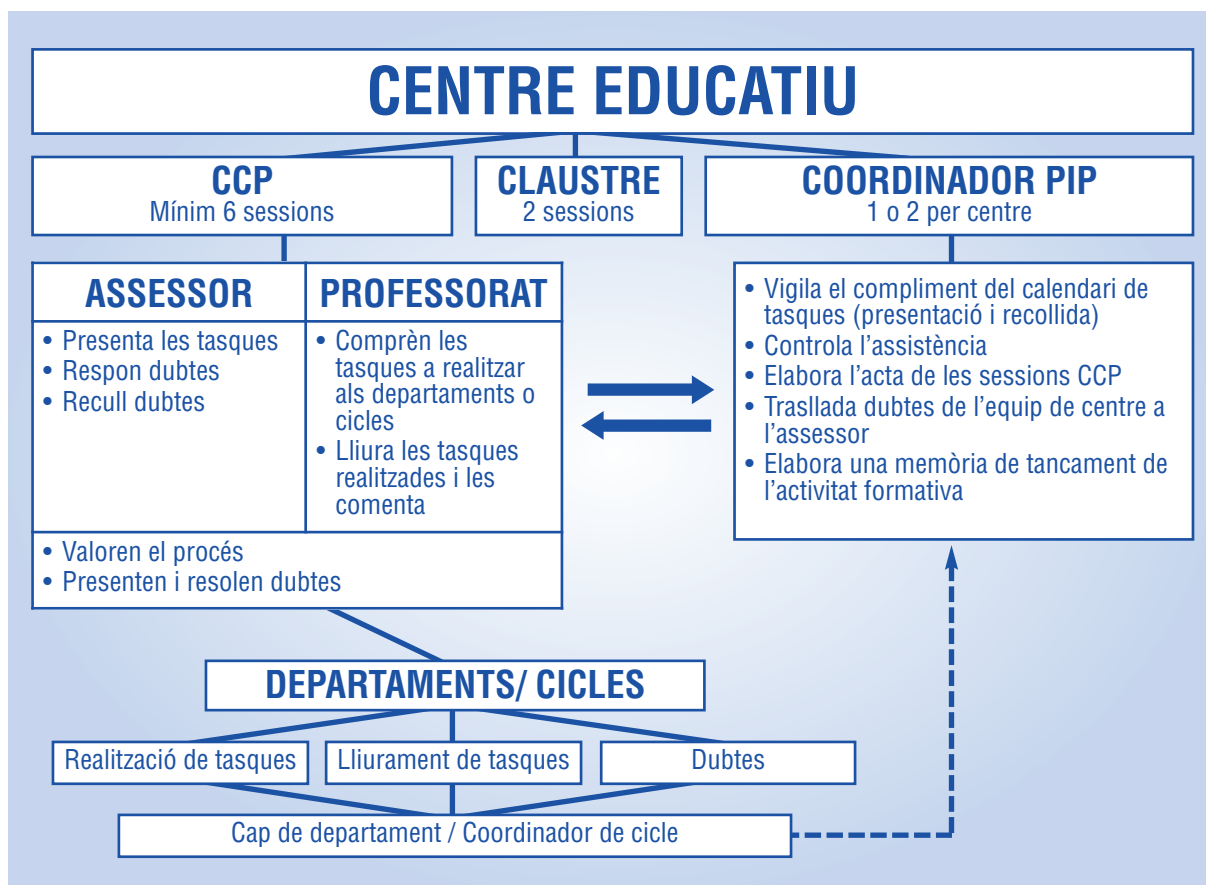
propi coneixement –experiències- i amb la interrelació amb altres persones. Consta de tres fases:

Autoanàlisi: observació, presa de consciència i reflexió de les pròpies actuacions formatives.

Contrast: identificació dels aspectes a millorar, interacció amb els altres, fonamentació teòrica.

Redescripció: construcció de nou coneixement, elaboració d' un pla d'acció de millora, aplicar-lo i avaluar-lo.

Mitjançant aquest mètode, l'assessor intenta crear zones de desenvolupament proper (ZDP, Vygostky, 1978) i anar més enllà de la transmissió d'informació explícita, fent emergir inquietuds, necessitats, etc., construir sobre l'experiència i compartir-la entre totes les persones implicades en la formació –docents i formadors estan en un mateix nivell, tothom comparteix allò que sap-

Quadre 2. Estructura organitzativa per a la revisió, actualització, definició i aplicació de les competències bàsiques.

Un cop els assessors havien aprofundit i elaborat el material sobre la tasca a presentar en els centres, assistien a les **reunions** de les **Comissions de Coordinació Pedagògica** (CCP) dels centres participants o a **reunions de claustre** (centres petits), per explicar el treball que, posteriorment, els **cicles** i els **departaments** haurien de realitzar entorn a la inclusió les CB a la pràctica educativa. El coordinador de cada grup era l'encarregat de traslladar la informació als seus companys com també de recollir-ne les conclusions i/o dubtes que eren retornats a la CCP i a l'assessor/a per fer una posada en comú, solventar les dificultats i presentar les següents activitats a realitzar.

Un dels punts importants d'aquesta formació era que tot el claustre arribàs a tenir una visió global del currículum, fent que les CB donassin sentit als seus elements -objectius, continguts i criteris d'avaluació-, ajudassin a prendre decisions argumentades entorn al seu projecte educatiu i sentissin que tots els membres eren coresponsables de tot el procés de revisió, actualització, definició i aplicació.

Sent conscients de les dificultats que suposa el desplegament curricular del centre amb un nou element clau, a l'**espai web de cada CEP** hi trobareu una web amb el **material** derivat de la participació en els **Projectes d'Innovació Pedagògica: les competències bàsiques al centre educatiu**. Aquesta informació també la teniu al web creat pel Servei d'Ordenació www.cbib.caib.es on, a més d'aquests recursos també hi trobareu documentació general sobre les CB -normativa, dimensions en què es concreten, glossari, experiències, presentacions sobre temes relacionats amb les CB, etc.-.

Després de valorar l'estructura organitzativa, els resultats del primer any de formació i la petició per part de tots els implicats de contextualitzar la formació als centres educatius, el **segon any de PIP sobre CB -La implementació de les CB al centre educatiu-** ha tingut com a punt de partida una formació global de dos dies per als equips d'assessors de les Illes impartida per Guida Al·lès, pedagoga i formadora en CB i, posteriorment i, al llarg del curs, una formació interna que ha estat dissenyada per cada equip pedagògic de CEP, fent ús de la seva autonomia i tenint com a referència els contextos i les necessitats reals expressades pels centres participants de les seves zones.

Enguany els temes més treballats han estat els relacionats amb la concreció curricular dels centres edu-

catius, les programacions didàctiques i les programacions d'aula.

I, ha estat així com els PIP, en aquest cas sobre CB, han seguit impregnant-se del sentit pels qual foren creats: la implicació i el compromís del centre per reflexionar sobre la seva pràxis educativa, la concreció dels aspectes a millorar amb el suport formatiu necessari per conèixer, saber, introduir i consolidar elements de millora i ajudar a aconseguir un ensenyament de major qualitat.

3. CONCLUSIONS

Aquesta formació amb els equips docents ens ha permès arribar a les següents **conclusions**:

- ✓ La formació és un element clau de progrés i de millora efectiva per als equips docents.
- ✓ La innovació pot donar-se si es parteix de la pràctica educativa, és a dir, dels significats que cada docent dóna a les seves intervencions -autoconeixement, prendre consciència-. Tota intervenció formativa ha de partir de les necessitats reals del centre educatiu.
- ✓ És essencial crear espais per a la reflexió conjunta on el docent pugui expressar les seves dificultats i els seus èxits, en un ambient transparent i on els judicis i prejudicis no han tenir cabuda.
- ✓ És molt important tenir accés a continguts teòrics adequats per incorporar nous coneixements que, vinculats amb l'experiència de cadascú, formin una base sòlida per argumentar les decisions preses i possibiliti l'avanç.
- ✓ És útil comptar amb un espai d'entorn virtual on centralitzar tota la documentació i disposar d'eines de comunicació fora de l'horari de treball.
- ✓ S'ha d'intentar crear una certa complicitat i compartir un llenguatge comú entre formadors i docents.
- ✓ Hi ha d'haver un compromís, per part dels docents participants en les formacions, de transferir a la pràctica educativa allò que s'ha après durant la formació.
- ✓ La intervenció assessora ha de ser un model extrapolable a altres contextos educatius i per tant no ha de centrar els seus esforços en la transmissió,

sió de coneixements sinó en comprendre i analitzar les necessitats expressades pels docents tenint en compte el context en què es troben i treballar amb aquelles estratègies que els ajudaran a modificar la situació inicial.

- ✓ La sistematització de processos de reflexió ajuda a l'autoregulació, a l'aprenentatge permanent i a construir bases sòlides sobre les quals poder incloure elements innovadors.

A final d'aquest curs escolar, 10/11 i tal i com ja férem amb el material derivat dels PIP sobre CB del curs anterior, farem una selecció de la documentació generada a les sessions formatives amb els centres educatius per tal que pugui estar a l'abast i ser utilitzada per tota persona interessada en la temàtica. La informació la trobareu, en el seu moment, en els espais web de cada Centre de Professorat com també en el portal sobre competències bàsiques www.cbib.caib.es.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CEP d'Eivissa. (2011). Centre de professorat d'Eivissa [lloc web]. Disponible a: <http://cepeivissa.caib.es/>
- CEP de Formentera. (2011). Centre de professorat de Formentera [lloc web].
Disponible a: <http://cepformentera.caib.es/>
- CEP d'Inca. (2011). Centre de professorat d'Inca [lloc web]. Disponible a: <http://cepinca.caib.es/>
- CEP de Manacor. (2011). Centre de professorat de Manacor [lloc web]. Disponible a:
<http://cepmanacor.caib.es/>
- CEP de Menorca. (2011). Centre de professorat de Menorca [lloc web]. Disponible a:
<http://cepmenorca.caib.es/>
- CEP de Palma Jaume Cañellas Mut (2011). Centre de professorat de Palma Jaume Cañellas Mut [lloc web].
Disponible a: <http://ceppalma.caib.es/>
- Conselleria d'Educació. Servei de Formació del Professorat (2008). Pla quadriennal de formació (2008-2012).
- Conselleria d'Educació. Servei d'Ordenació (2011). Competències bàsiques Illes Balears [lloc web]. Disponible
a: <http://cbib.caib.es/>
- Esteve, O. (2009). Pràctica reflexiva sobre Escolta activa. Curs Expert Universitari en Formació de Formadors, 2008/2009.
- Europa. (2000). *El consejo extraordinario de Lisboa (marzo de 2000): hacia la Europa de la innovación y el conocimiento*.
Disponible a:
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c10241_es.htm
- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). (2011). *Progress in International Reading Literacy Study*. Boston: Autor. Obtingut de: <http://timss.bc.edu/pirls2011/index.html>
- International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA). (2011). *Trends in International Mathematics and Science Study*. Boston: Autor. Obtingut de: <http://timss.bc.edu/timss2011/index.html>
- Organització per a la Cooperació i el desenvolupament Econòmic (OECD). (2009). *PISA 2009 results*. Autor.
Disponible a:
http://www.oecd.org/document/61/0,3746,en_32252351_32235731_46567613_1_1_1_1,00.html
- Vigotsky, L. (1978). *Mind in society: the development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.

Per citar aquest article:

Herts, A. (2011). La formació sobre les competències bàsiques a través dels Projectes d'Innovació Pedagògica. *Innov[IB]. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears*, 2. 273-280.
Obtingut de: <http://www.innovib.cat/numero-2/pdfs/art28.pdf>